

POSTANOWIENIE

31 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 31 października 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej R.K.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie

z 9 lipca 2024 r., XI 1 Ca 202/24,

w sprawie z wniosku O. w O.

z udziałem R.K.

o umieszczenie w domu pomocy społecznej,

1. oddała skargę kasacyjną;

**2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego
w Olkuszu adwokat K.G. kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści
złotych) powiększoną o należny podatek od towarów i usług,
tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną uczestnikowi
R.K. z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

Roman Trzaskowski

Paweł Grzegorzczak

Karol Weitz

AG

UZASADNIENIE

12 czerwca 2023 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w O. wystąpił
z wnioskiem o umieszczenie w domu pomocy społecznej bez zgody uczestnika R.

K. na podstawie art. 39 ustawy z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego („ustawa”). Postanowieniem z 20 lutego 2024 r. Sąd Rejonowy w Olkuszu zezwolił na umieszczenie uczestnika R. K., zamieszkałego w Z. [...] w gminie O. w domu pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, bez jego zgody. Sąd ustalił, że R. K. ma 60 lat i mieszka w Z. z matką K. K., bratem W. K., siostrą S. S. i jej córką E. S. Na posesji, na której mieszka znajdują się trzy budynki. Mieszkania są zaniedbane, jest w nich brudno i unosi się nieprzyjemny zapach. Po posesji biegają psy. Uczestnik jest osobą całkowicie niezdolną do pracy, ma przyznaną rentę socjalną. R. K. jest zaniedbany, nosi podartą i brudną odzież. Nie można z nim nawiązać logicznego kontaktu słownego. Do dzielnicowego napływały sygnały, że po okolicy porusza się nago i załatwia potrzeby fizjologiczne na posesjach innych osób. Uczestnik nie jest objęty pomocą wnioskodawcy, gdyż jego pracownicy nie są wpuszczani na posesję. Członkowie rodziny uczestnika reagują agresywnie na wizyty pracowników socjalnych lub interweniujących funkcjonariuszy Policji. Członkowie rodziny uczestnika zamieszkujący na tej samej posesji wykazują zaburzenia psychiczne i dysfunkcje w funkcjonowaniu społecznym. R. K. prawdopodobnie nie jest objęty opieką lekarza rodzinnego. W Poradni Zdrowia Psychicznego w O. jest zarejestrowany od 1996 r. z rozpoznaniem organicznego zaburzenia nastroju. Jego ostatnia wizyta w Poradni odbyła się 26 września 2018 r. Sądowi z urzędu znany był fakt, że równolegle ze sprawą uczestnika toczyło się postępowanie o umieszczenie w domu pomocy społecznej E. S. – siostry uczestnika, oraz że córka drugiej siostry uczestnika małoletnia K. K. została umieszczona w trybie zabezpieczenia w Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci i Młodzieży w G. Obie sprawy pozostawały w toku. 30 listopada 2023 r. uczestnik został poddany badaniom psychiatrycznym przez biegłego, który rozpoznał u badanego upośledzenie umysłowe nieokreślone, które powoduje, że nie jest on w stanie samodzielnie zaspokajać podstawowych potrzeb życiowych i potrzebuje stałej opieki oraz pielęgnacji i choć nie wymaga leczenia szpitalnego, to powinien być umieszczony w domu pomocy społecznej dla osób

niepełnosprawnych intelektualnie, gdyż w przeciwnym razie zagrożone byłoby jego życie.

Powołując się na art. 38 ustawy, w myśl którego osoba, która wskutek choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego nie jest zdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i nie ma możliwości korzystania z opieki innych osób oraz potrzebuje stałej opieki i pielęgnacji, lecz nie wymaga leczenia szpitalnego, może za jej zgodą lub zgodą przedstawiciela ustawowego zostać przyjęta do domu pomocy społecznej za podstawie orzeczenia sądu opiekuńczego, Sąd uznał, że R. K. nie radzi sobie samodzielnie w zaspokajaniu swoich podstawowych potrzeb życiowych oraz potrzebuje stałej opieki i pielęgnacji, nie będąc zdolnym do świadomego wyrażenia zgody na pobyt w domu pomocy społecznej i nie mając możliwości korzystania z opieki innych osób w sposób umożliwiający mu prawidłowe funkcjonowanie społeczne. Dysfunkcyjna rodzina nie jest w stanie zapewnić mu takiej opieki, a pracownicy socjalni nie są wpuszczani na teren posesji. Nawet funkcjonariusze Policji niejednokrotnie mieli trudności z wejściem na posesję. Uczestnik nie pozostaje pod kontrolą lekarską i nie wiadomo, czy i jakie leki powinien przyjmować. Jego dalsze pozostawienie w środowisku rodzinnym zagraża jego życiu i zdrowiu.

Według Sądu, zostały spełnione określone w art. 38 ustawy przesłanki uznania za zasadne umieszczenia uczestnika w domu pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, w którym uzyska całodobową opiekę dostosowaną do jego potrzeb i będzie miał zapewnione godne warunki życia. Dalszy pobyt uczestnika w dotychczasowym środowisku może spowodować pogłębianie się jego zaniedbań psychofizycznych.

Apelację od postanowienia z 20 lutego 2024 r. wniósł uczestnik postępowania. Postanowieniem z 9 lipca 2024 r. Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił apelację. Sąd drugiej instancji podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i ich ocenę prawną przyjętą przez ten Sąd.

Skargę kasacyjną od postanowienia z 9 lipca 2024 r. wywiódł uczestnik postępowania. Zarzucił naruszenie art. 39 ust 1 w związku z art. 38 ust. 1 ustawy oraz art. 31 ust. 1, 2 i 3 w związku z art. 5 Konstytucji RP. Na tych podstawach wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi

Okręgowemu w Krakowie do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę postanowienia Sądu Rejonowego w Olkuszu z 20 lutego 2024 r. i oddalenie wniosku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Biorąc pod uwagę wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 4 września 2004 r, w sprawie C-225/22 i kierując się stanowiskiem zajęтым już w postanowieniu Sądu Najwyższego z 3 października 2025 r. w sprawie II CSKP 401/25 (nie publ.) Sąd Najwyższy w niniejszym składzie ocenił, że w rozpatrywanej sprawie dopuszczalne było badanie zasadności podstaw kasacyjnych, chociaż postanowienie Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2025 r. w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania zapadło w składzie, do którego zastosowanie ma powołany wyrok Trybunału.

Skarżący zarzucając naruszenie art. 39 ust. 1 w związku z art. 38 ust. 1 ustawy podniósł, że Sąd drugiej instancji miał naruszyć oba te przepisy przyjmując, że do stwierdzenia spełnienia przesłanki przyjęcia osoby upośledzonej umysłowo do domu opieki społecznej bez jej zgody w postaci braku możliwości korzystania z opieki innych osób wystarczające jest generalne uznanie, że osoba ta funkcjonuje w dysfunkcjonalnej rodzinie, bez poszczególnego zbadania kompetencji wszystkich potencjalnych osób, które mogłyby taką opiekę sprawować oraz w ten sposób, że przyjął, że do stwierdzenia spełnienia przesłanki przyjęcia osoby upośledzonej umysłowo do domu opieki społecznej bez jej zgody w postaci zagrożenia życia w razie braku opieki wystarczające jest nieuczęszczanie przez tę osobę do lekarza w sytuacji, w której nie stwierdzono, aby osoba ta potrzebowała pomocy lekarskiej. Sądy obu instancji ustaliły w sprawie, że dwie spośród osób zamieszkałych z uczestnikiem, które wchodziłyby w rachubę jako osoby mające się nim opiekować są podmiotami postępowań w przedmiocie umieszczenia ich w domu pomocy społecznej, a także, że uczestnik pozostając pod opieką zamieszkałych z nim osób jest zaniedbany i nie korzysta z bieżącej opieki lekarskiej, oraz, że wspomniane osoby uniemożliwiają dostęp do uczestnika pracownikom opieki społecznej. Ponadto z opinii biegłego sporządzonej w sprawie wprost wynika, że pozostawanie przezeń w jego obecnym środowisku zagraża jego

życiu (karta 95), W świetle tych ustaleń dokonana przez sądy obu instancji ocena prawna zakładająca, że spełnione są wynikające z art. 38 ust. 1 i art. 39 ust.1 ustawy przesłanki umieszczenia go w domu opieki społecznej bez jego zgody w postaci braku opieki ze strony innych osób i zagrożenia jego życia w przypadku jego dalszego pozostawania poza domem opieki społecznej, jest prawidłowa, co oznacza że kasacyjny zarzut naruszenia art. 38 ust. 1 w związku z art. 39 ust. 1 ustawy jest bezzasadny.

Zarzucając z kolei naruszenie art. 31 ust. 1, 2 i 3 w związku z art. 5 Konstytucji RP skarżący podniósł, że miało ono polegać na tym, że doszło do ograniczenia jego wolności mimo niespełnienia przesłanek ustawowych umieszczenia go bez jego zgody w domu opieki społecznej. Zarzut ten w świetle przedstawionej powyżej oceny zarzutu naruszenia art. 38 ust. 1 w związku z art. 39 ust. 1 ustawy jest również bezzasadny.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[a.ł.]

Roman Trzaskowski

Paweł Grzegorzczak

Karol Weitz